

2020 – ANUL IORGA, ANUL SĂMĂNĂTORIȘTILOR (XXII):

străvechile așezări ... villae olachales - palat național românesc, cu Museu și Teatru - o mărire sărăcită și umilită a neamului!

1871 1945 **străvechile așezări ... villae olachales** 1866 1912

Nicolae Iorga **Visul lui Șaguna de mândră Mitropolie românească s'a îndeplinit... imitat după al Sf. Sofii din Constantinopol** Octavian Smigelschi

cea mai frumoasă pictură bisericească ...

în august 1905, s'a inaugurat un palat național românesc, cu Museu și Teatru, altfel numai o mare zidire prosaică ... Sibiul românesc și-a trăit fără îndoială cele mai frumoase din zilele sale ...!

Palatul ASTRA

1900 Cristian **cîrmuirea austriacă a schimbat înfățișarea frumoaselor sate trainice și triste**

voința marilor puteri ale firii ...

Calea noastră pare că înfruntă de-a dreptul viitorul ...

o mărire sărăcită și umilită a neamului nostru

Satele românești **din apusul Sibiului** **șagunism - tribunism - sămănătorism**

Picu Pătrut

Anul Iorga Anul sămănătorilor

Nu știm dacă Nicolae Iorga a susținut cugetarea “**Rar am scris ce-am vrut eu, și nici-odată ce-a vrut altul**”, dar ne-a oferit șansa să-i cunoaștem punctele de vedere cu privire la istoria ținutului sibian, prin lucrarea „**Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească**” (1906): «Înnaintarea noastră se vede însă, chiar și astfel, zi de zi. O masă comună, ținută din fondurile Albinei, strînge la un loc pe școlarii romîni ai înnaltelor școli străine. **Visul lui Șaguna de mândră Mitropolie românească s'a îndeplinit**: dacă pe locul capelei grecești dărîmate se înnalță o ciudată clădire cu un trup bunduc, **imitat după al Sf. Sofii din Constantinopol**, și cu două brațe deșirate de turnuri ce zbucnesc în față ca doi plopi, această mare zidire cuprinde în ea cea mai frumoasă pictură bisericească ce se poate închipui la noi, opera lui **Octavian Smigelschi**, care va avea poate bucuria de a duce la capăt o lucrare întreruptă din nevoi materiale. Dăunăzi, **în august 1905, s'a inaugurat un palat național românesc, cu Museu și Teatru, altfel numai o mare zidire prosaică**, și cu acest prilej s'a strîns o astfel de mulțime românească, de amîndouă părțile munților, cu căpeteniile culturii și politicii în frunte, încît **Sibiul românesc și-a trăit fără îndoială cele mai frumoase din zilele sale și cele mai pline de binecuvîntare pentru viitor.**

II. Satele românești din apusul Sibiului. Spre miazăzi și Apus, Sibiul e încunjurat de sate românești. Sașii înseamnă prin veacul al XIV-lea întemeierea lor, dar eu le cred vechi ca lumea. Ca să li vezi bielșugul, rînduiala, frumuseța, neconținutul avînt al muncii spre lumină, pornești din

cetatea de odinioară pe supt dealul încununat de câțiva ani de zile cu bisericuța maicelor catolice și cu urâtele clădiri galbene, cu ochii mărunți, morți, ai școlilor lor, care convertesc și pervertesc și câte o Romîncă, pe lîngă afîtea de alte neamuri. Apoi treci prin strade de lungi grădini împrejmuite cu uluci ca în Moldova, unde sînt iarăși prin tîrguri grădini tot așa de mari. Te înfunzi într'o țigănie cu casele joase, îngălbenite cu lut, din care noaptea se înnalță mirosuri grele. Țigăniea însăși și-a pierdut însă, în această margene de oraș săsesc, pielea neagră, și vezi pe aici Țigani și Țigance pe cari nu-i poți deosebi de ceilalți locuitori ai mahalalelor. Firește că și acești Țigani sînt de legea românească și poartă numele obișnuite între Romîni. Biserica din capăt, o îngrămădire de stîlpușori, de linii drepte și de arcuri, e a uniților, clădire nouă făcută de străini după normele lor străine. **Ea e însemnată însă prin morții ce odihnesc în pămîntul cimitirului ei.** Unde se vede din drum o statuie, a fost îngropat Papiu Ilarian, istoricul luptelor de Ia 1848, harnicul strîngător de știri asupra trecutului românesc, juristul priceput și focosul om politic. De ceialaltă parte a bisericii s'au coborît rămășițele lui Gheorghe Barițiu, cel d'întăiu ziarist român din Ardeal, vechiul dascăl al școlilor brașovenești, gloriosul președinte bătrîn al Academiei Romîne. Acolo s'a înmormîntat și Ioan Rațiu, președintele comitetului național, pe care l-am văzut și eu acum cinci ani, bătrîn rumăn și spătos, stăpînind cu vîrsta, cu statura și cu glasul mărimi politice mai mici. Biserica e din cele nouă, abia din ultimii ani ai veacului al XVIII-lea, și e mai însemnată decît prin arhitectura sau mărimea ei prin marea grădină cu pajiștile nesfirșite, o moștenire a Iesuiților, cari ei și-au avut întăiu sălașul aice. Abia ai ieșit din marginile bogate în grădini vechi ale Sibiului și te afli în **Turnișor**.

Încă puțin drum în preajma munților, și ești la **Cristian**. Odinioară amîndouă erau firește sate săsești curate, în care Romîni erau primiți numai ca rîndași sau lucrători cu ziua ce se închinau adînc înnaintea greoiului lor domn Sasul, pe care-l agrăiau «**stăpîne**». Mai pe urmă, **cîrmuirea austriacă a schimbat înfățișarea frumoaselor sate trainice și triste**, aducînd pentru a trezi viața amorțită catanele, care au rămas și până astăzi. De aceia, spun gurile rele, ar fi așa de mari și de voinici Sașii din aceste locuri față de vecinii lor, blegiți de o veche civilizație fără viitor. Apele năvălitoare ale Romînimii biruiesc însă și pe acolo. Înfațișarea lucrurilor rămîne tot aceia: lunga stradă căptușită cu bolovani neorînduiți, cu lepădăturile de piatră ale rîurilor, casele ce arată spre stradă poarta corogită, de zid, cele două ferești sus în zidul văpsit verziu sau cu alte colori spălăcite, triumghiul tîmplei coperișului, pe cînd un cerdac boltit privește curtea pietruită și bucsită de tot felul de clădiri înnalte de lemn. Aceiași datină de a se însemna pe zid anul clădirii, numele gospodarului.

La **Cristian** de-asupra unui rîuleț se mai înnalță, ca o neagră vedenie din timpuri de luptă zilnică, foarte grea, zidurile groase și biserica înnalță cu obositele ei oase de piatră veche de pe care Reforma legii a gonit înnuntru și afară toate podoabele catolicismului bogat în icoane. Dar copii oacheși rîd adese ori din poarta veche, prin fereștile cu obloane verzui se văd voinici cu plete lungi și femei cu fachioale pe cosițele întunecate; scrisoarea de pe ziduri e un stîngaciu amestec de cirilică și de litere latine și vorbește în altă limbă decît a vechilor stăpîni. Mica biserică a noastră are în ea mai multe puteri decît scăfirlia sacă a mării clădiri bisericesti în care se mai închină astăzi Sașii. Această preschimbare e firească, neapărată, ea e **voința marilor puteri ale firii**. Cine ar putea s'o împiedece? Silințele ce s'ar risipi pentru aceasta îmi par asemenea cu mișcările mînioase pe care le făcea un bătrîn căzut în mintea copilărească pe care l-am văzut în rămășița de cetate de la **Cristian**.

Pleșuv, tremurând, cu totul gol, el se arăta în mijlocul unor ușori negri, tocmai sus și tremura tot în slăbiciunea și nemernicia lui pe când ni arăta cu degete nesigure ieșirea bîguind în limba lui: «afară, afară»!

Ca niște cetăți apărate cu jertfe rămîn însă întregi **Cisnădioara și Cisnădia**, spre a căror frumuseță de gospodărie călătoresc trăsurile de Sași din toate unghiurile ardelenene, de cîte ori societatea de cultură a neamului lor își ține adunarea anuală aici, la Sibiiu. În mijlocul pădurii din capătul orașului, drumul prin desiș se rupe în răscruce și, pe cînd cel d'innainte duce spre Rășinarii noștri, cel din stînga face spre Cisnădie. **Calea noastră pare că înfruntă de-a dreptul viitorul, pe cînd a lor cotește pe întunec, spre un ultim adăpost amenințat.** Din potrivă, pentru ei e pierdut cu totul Bungardul, din trecutul căruia au rămas numai fețele, și vre-un alt colțișor unde legea nu e încă cea «românească» și deci în legătură cu dînsa se și fac unele silințe de cîștigare îndărăt. Acum două sute de ani, sătenii sași mergeau acolo în Bungard ca «domni» în fruntea Romînilor, de cari erau însă mulți, cu neamurile Coman, Lazăr, Imbăruș, care nici pînă acuma nu s'au stîns (directorul de pension Gh. Coman din București e Bungărdean).

Pe atunci, strîngîndu-se laolaltă, prin cîteva danii, un loc potrivit, s'a clădit și biserica de zid a Romînilor. Între ajutători a fost și **o mărire sărăcită și umilită a neamului nostru**, adăpostită acum aice: Măria, fata lui Șerban-Vodă Cantacuzino și văduva acelu colonel Constantin Bălăceanu, fost Agă muntean, rival și dușman de moarte al lui Vodă Brîncoveanu, care a căzut în lupta de la Zîrnești, luptînd pentru Împăratul ambiției sale. De atunci atîția Sași fudui au plecat capul supt jugul înflorit al limbii noastre. Din acest Bungard de cucerire a plecat, dintr'un neam străin, cucerit și acela de noi mai încoace, meșterul pictor al Mitropoliei din Sibiiu, **Octavian Smigelschi**, între innaintașii după tată ai căruia este un stegar al Craiului polon. Românești din toate timpurile, românești din rădăcină, și nu prin chemarea din partea Sașilor domnitori a unor vîntură-țară romîni - cum spune istoria oficială -, sînt satele care fac mîndria noastră în aceste părți, **străvechile așezări pe care diplomele regale le numesc villae olachales.»**

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-anul-iorga-anul-samanatoristilor-xxii-stravechile-asezari--villae-olachales-152348.html>

În: *Tribuna*, 02 iunie 2020